

güística de les Corberes; car també en els parlars occitans avui és ò l'únic que ha sobreviscut. Sens dubte el desgast fonètic, propi de les partícules degué contribuir a donar-li la victòria total. En la nostra llengua segueix vivaç en tot el domini dialectal rossellonès: «I tu, portes bon bestiar! —Hó: és força guapo», «El camí de Mantet a Nyer --- voreja un cingle --- en un d'aquests passatges se varen trobar l'Isidro, que venia de Nyer, i la Llucietta, que anava en direcció contrària. —Llucietta, vas a Nyer? —Hó, i a Oleta», *Croquis Pir.* (I, 31, 46). Avui se sent, junt amb *si* (també força usat en aquella terra), en tot el Rosselló, Conflent i Vallespir (1959, 1960), i arriba fins a la Cerdanya central, ja a l'O. de Puigcerdà (Puigcerdà, Ger etc., 1925-31 ---), *BDC* II, 57ss.; igualment Cerdanya amunt (ó!, La Cabanassa, 1959); a Vilanova de Raó, p. ex., anoto en una conversa, l'un darrere l'altre: «*ah, ò! --- i sí! ---*» (1960).

La gènesi de l'ús romànic de *hoc* com a partícula afirmativa, és ben coneguda ja pels romanistes i llatinistes. El llatí no posseïa una veritable partícula afirmativa que s'oposés a *non*, tan com els nostres *si* i *no*. S'acontentava amb repetir el mot usat per l'interlocutor en forma interrogativa, quan la resposta era afirmativa. —*Ais? Aisne? —Aio! —Tenesne? —Te-* 20 *neo*. Quan hi entrava un pronom en la pregunta, es repetia el pronom en la resposta. —*Credesne hoc? —Hoc credo*; ço que es podia abreujar dient simplement *Hoc*, d'on resultà la partícula afirmativa de les tres llengües «gallo-romàniques».

Sovint se li ajuntava o acompanyava el pronom personal de la persona implicada: —*Dixit ille hoc? —Hoc ille*. D'on les formes preferides pel francès medieval tardà, *o-ïl* (> *oui*), *o-je* etc., mentre que el francès primitiu deia simplement *oi!*, igual a la forma de l'oc. modern i del rossellonès. El portuguès i gallec restà fidel en gran mesura (cf. Krüger, *ASNSL*, CLI, 157) a l'ús del llatí clàssic: «Tendes aquí un quintal? —*Tenho*. —*Não* terei remédio? —*Tendes, tendes*» (conte popular, Leite de V., *Opúsc.* II, 45). Altres vegades, però, ho acumula amb la solució gallo-romànica, del pronom personal repetit; i també s'esdevé allà dialectalment que el pronom personal sigui només suplert mentalment, i aparegui exprés en la resposta afirmativa, en combinació amb la repetició del verb: «—Entò porque me nū salvo— Diz: —Porque as plantastes ó Domingo— *Isso planteis*» ('sí que les hi vaig plantar', Leite de V., *ib.* II, 1, 45).

Una vegada consumada la creació de la nova partícula *hoc*, la veiem proliferar en la nostra llengua, cap a diverses combinacions, en les quals, alhora, es deu continuar en major o menor mesura la vida de l'*hoc* demostratiu, sumant-se amb la de l'adverbi afirmatiu. Les més conegudes són *hoc e* i *hoc encara*.

Hoc e pren diversos matisos entorn de la idea de 'i àdhuc', 'és més', 'però també'. Al més sovint 'però també', 'sinó també': «Parria, per ventura, a als cuns que ço que he impugnat en los precedents tres capítols, hagués dit solament per los majors hòmens de la ciutat --- Ver és que d'ells ho he dit; *hoc e* de tu, po-

ble, e de tots los singulars teus, mijans e menors, car no'ls ne puc ne se'n poden escusar», Eiximenis (*Doct. Comp., NCl.*, 91); «molts altres, *hoc e* les leis imperials, han parlat tant largament d'aquesta matèria que seria enuig de recitar», id. (*DComp.*, 58); «Volguist anar ab tos dexebles al loc lo qual ja sabia lo malvat dexeble Teu qui'T devia trair; e açò fist, Senyor meu, per tal que pus prestament poguesses per ells ésser atrobat, *hoc e* per ço que algú no pensàs que vinguesses forçadament a la mort e passió», BOLiver (*Excitatori*, p. 128).

El matís és més aviat 'i àdhuc': «Ho sé per confessions o en altres maneres, *hoc e* a vegades ho he vist de fet», Eiximenis (*DComp.*, 90); «tota la sancta escriptura, *hoc e* la sciència dels sants, molt pus directament són ordenades a entendre caritat que no a subtilar o agüar la nostra curiositat», BOLiver (*ib.*, 16). I altres cops 'és més' (ll. *immo*) (amb *e* ja convertit en el modern *i*): «Eres tan amada, e eres tan perduda, *hoc i* eres perida!», AntCanals (*Arra d'Ànima, NCl.*, 153). Altrament aquest ús era comú al català amb la llengua dels trobadors: «Que ben a passat quatre mes, / *oc e* mais de mils ans, so-m par» en una llegenda trobadoresca p. p. Schultz-Gora (*ZRPh.* XLV, 136-40).

Quan hi freqüent fou *hoc encara*, en el qual re-troben aquests mateixos matisos (l'*InuLC* n'aplega diversos exs. documentals, des de 1350). «Major larguea és donada a tu que a totes fembres, *hoc encara* major que a tots los hòmens» (= ll. *immo*), Lull (*Blanq.*, *NCl.* III, 144.27). «Sinó que també: «No tan solament en lo parlar deus servir temps, *hoc encara* en lo respondre», Albertà de Bretanya (611); «no solament deu ésser singular, *hoc encara* singularment eleta», AntCanals (*Arra de Anima, NCl.*, p. 135); Eiximenis (*DComp.*, *CoDoACA* XIII, 315); 'àdhuc': «Jesuschrist és lo pare dels pobres, e si tu los fas almoyna, com te'n remunerarà bé, *hoc encara* en aquest món present», StVicentF (*Serm.* I, 121.33).

Tal com al francès antic, també es troba en la nostra llengua la combinació amb el pronom personal implicat, que no sempre és *hoc ell* (= fr. *oïl*) sinó també *hoc jo* (= fr. arcaic *o jé*): «—Volets-hi vós anar?— E la infanta dix: —*Sényer, oc jo*, molt volentera», *Filla de Contastí* (*NCl.* XLVIII, 73). O bé, en la combinació generalitzada pel francès (*oïl*, que Desclot posa en boca del Senescal de Bordeus en el capítol de l'èpic desafiament del rei En Pere): «En Neró li dix: —Qui-t fé viure? --- Sàpies que Déus, Jhesuchrist, qui és Rey de tots los secles. En Neró, irat: —Donques aquel --- regnarà tots los regnes del món? --- —*Oc-él*, emperador! --- Donques tu cavalleres en aquel rey?— En Patroclus dix que *hoc* --- Adoncs los ministres de l'emperador li dixeren: —Per qual rasó lo fers aquel jovencel, qui verament te respon? *Oq e nós*, som cavalleres d'aquel Rey no-vençut.» *VidesR*, 134r2. Passatge valuós, illuminador, en què tenim *hoc de oc jo, oc nós* (quan és plural) i simplement *hoc* només quan va en discurs indirecte (*dix que hoc*).

En el fons no ens allunyarem gaire d'aquests usos